

Tatai Erzsébet

Philia

Koronczi Endre: *Tükör*

- Budapest Kiállítóterem, Budapest
- 2009. január 15 – február 15.

KORONCZI ENDRE *Tükör* című kiállításával a barátság-képek hosszú sorát fűzi tovább; az emberi kapcsolatok spirituális potenciálját kutatja. A tükör-metafora segítségével e kapcsolatok szellemi természetéről szóló hagyományokat értelmezi újra. A nyugati tradícióban az ilyesfajta viszonyok közege és formálója a közös gondolkodás, beszélgetés és cselekvés. Koronczi – művében – ezt a felfogást provokálja: vajon a körbe ölelő csend, vagy a tétlenség, melyről úgy véljük, ideális a magányos elmélyedés, gondolkodás számára, mennyire alkalmas olyan kapcsolatok kialakítására, amelyeknek épp folyamatában (és eredményeképpen) születhetnek meg az új gondolatok, elképzelések? Koronczi Endre projektjében négy olyan ember van jelen – ANDRÁSI GÁBOR művészettörténész, BÁN ANDRÁS művészetkritikus, BIRKÁS ÁKOS festőművész és TILLMANN JÓZSEF A. filozófus –, aki fontos szerepet játszott és játszik (művészi) identitásának, egyéniségének formálódásában.

A Koronczi által teremtett – és videón bemutatott – szituációk egyaránt szolgálták a kapcsolatok gyakorlóterepeit, az eltérő egyéniségeknek megfelelően különböző felfogások provokációinak (és emberi viszonyokat vizsgáló terepek gyanánt), valamint alkotói inspirációk feltételeként. A négy férfi egy nehezen megnevezhető kapcsolat négy aspektusát jelképezi, melyek mindegyikében van valami

KORONCZI ENDRE
Tükör projekt, kiállítás enteriőr

az apa-fiú, mester-tanítvány és a fivéri viszony jellemzőiből. Az időtöltés jelenetei alapján szimmetrikus barátságoknak is vélhető kapcsolatok azonban aszimmetrikusak, és épp az aszimmetriában rejlő feszültség hozza létre és tartja mozgásban a szellemi, a képzőművészeti alkotáshoz is szükséges energiákat.

Az installációk, fotók, videóművek egyszerre idéznek meg valamiféle, a szellemi társnak szóló hommage-t, ajánlást, és ugyanakkor egy róluk alkotott portrészzerűséget, miközben mégis ellenállnak az ilyesfajta besorolásnak. Az archetipikusan két ember kapcsolataként elgondolt – és Koronczi által is alapvetően így bemutatott – viszonyt kitégítve, a kiállítás felveti egyfajta – végtelenített – barátság-láncolat lehetőségét.

Koronczi Endre kiállítása egyetlen sokrétű műegész. Nagyszabású installációjának minden része a gondolatok messzire vezető és szer-teágzó rendszerét implikálja. Tárgyak, képek és szöveg-töredékek képviselte hívószavainak – kegyelem, tükör, hajó, víz, szél... – ket-tős természete csapdákat állít értelmezői elé. Egyfelől direkt és egyértelmű kijelentéseként, „önmagukért beszélő” szimbólumokként jelennek meg, ugyanakkor – épp ennek okán – történelmileg, filozófiailag olyannyira terhelt, a nyugati művészetben (a múltbeliben és a kortársban egyaránt) annyiszor felhasznált és értelmezett motívumok, hogy bátorságra vall, és egyben nehéz feladatot is jelent ismét elővenni, és újabb egyedi közlés, kifejezés vagy állítás eszközeiként használni őket. Koronczinak mégis sikerült archetipikus jelekből – a legkülönbözőbb médiumok reflektált használatával – olyan hálózatot fonnia, mely fogva tart. S itt nem pusztán a korszerű nyelvezetre és a különféle érzék(szervi) hatásokra, a stílizáltság különféle módozataira (vagy épp ábrázolás és valóság bonyolult összjátékára) gondolhatunk. Bár az egyes tárgyak ikonológiai értelemben is jelentés-hordozók és (külön-külön) is személyre szabottak, együtt azonban – e részletektől el nem szakíthatóan – más dolgokról is szólnak: kapcsolati hálógig kitégített barátságokról,¹ inspirációról, az alkotás lélektanáról. Ráadásul ezek mindegyi-

¹ Ma úgy gondolunk a barátságra, mintha az egyenlő felek szimmetrikus dolga volna. (*Lábjegyzetek Platónhoz 4. A Barátság*, Szerk.: Laczkó S., Dékány A., Szeged, 2005.) Ám nem mindig van ez így. (I. Platón: Lakoma. Igaz, az Erősz isten dicséretének szentelt beszélgetésben sokféle kapcsolatról esik szó.) Ami legfontosabb a barátságban, az a kapcsolat spirituális természete. Legalábbis én ilyenként szeretek gondolni rá – ahogy Hamvas Béla is (*A láthatatlan történet*, Bp., 1988, 129-138.) És ha így vesszük, egyre több olyan aszimmetrikus kapcsolatunkra ismerünk rá, amelyben egyáltalán nem bánjuk ezt az aszimmetriát. Egyszerűen élvezzük a bölcsebb sugárzását, vagy épp azt, hogy vezetjük társunkat. És mivel választott kapcsolatról van szó, nem tudjuk másnak, mint barátságnak nevezni. (Kulturhistóriánkban csak mostanában kezd szó esni női barátságról, I. Szendi G.: www.pszichoterapia.tenyek-tevhitek.hu/ferfi-noi-baratsag.htm)

KORONCZI ENDRE
Tükör projekt, dokumentációs videó (Bán András),
Csorba-tó, 2008. március, vetített videó, 85' loop, videostill

kéről többféleképpen beszélnek, olykor össze-
fonódva, egymásra utalva, vagy éppen ellentét-
ben állva – álságosan kitarulkozva, mintha meg
lehetne mutatni a megmutathatatlant, de végül
is odavezetnek, ami az alkotót igazán foglal-
koztatja. Koronczin numen kereséséről tett mar-
kás kijelentése voltaképp elterelő hadműve-
let: ezzel inkább azt állítja, hogy az (ilyen módon
legalábbis teljesen) lehetetlen. De az itt-ott fel-
bukkanó játékos humor könnyeddé teszi ezt az
ellentétet, játékká válik a pátosz, melynek a
pátosztalan életvalóság a nyersanyaga. A játék-
ból, pátoszból és hétköznapokból szőtt munka²
elkendőzve-feltárva áttörni hagyja a valódit.
Ott van mindenben, átjárja hétköznapjainkat és
ünnepeinket, akár észrevesszük, akár nem.
Új ruházatban tör elő az, ami Koronczit régóta,
már *Önfestő* képeinél és *Szinkron*-műveinél is
foglalkoztatta: a kölcsönhatásokban rejlő lehe-
letnyi, észrevétlen, megfoghatatlan erő, legye-
nek azok egymáshoz érő festővásznakon szét-
kenődő festéknyomokban, vagy a lambériát
koptató elnyűtt kabátujjban.

Manréza³

Koronczin Endre négy, a művek szellemi elő-
készítését dokumentáló videofilmet készí-
tett, melyeknek a megszokott sémák szerint
a művek megértését kellene segíteniük. Ezek a
videók azonban nem világítják meg a műveket –
legalábbis nem úgy, ahogy egy háttér-informá-
ciós anyagtól várjuk –, mivel mást sem mutat-
nak, mint hogy két-két ember ül vagy áll tétle-
nül, időtlen időnkig, napfelkeltétől napnyugtáig,
hegyen, vízparton vagy kertben, esőben, hóvi-

KORONCZI ENDRE
Tükör projekt, dokumentációs videó (Birkás Ákos), Szentbékállá, 2007. augusztus,
vetített videó, 85' loop, videostill

harban, vagy szivárvány alatt. Nem tudhatni mi célból, mi okból teszik, illetve
nem teszik a semmit. A négyszer két ember: maga Koronczin négyszer egy-egy
olyan társával,⁴ akiknek, mint idősebb és tapasztaltabb barátainak sokat köszön-
het. A velük együtt, csendes kontemplációban eltöltött időtől azt remélte, hogy
olyan inspiráló légkört teremt, amelyben új művek gondolati csírái jöhetnek létre.
Ráadásul az így megfogant művek az idősebb társnak személyre szólóan ajánlha-
tók, mivel épp az ő jelenléte ihlette megszületésüket. Vagyis a videók olyan kísér-
leti helyzetek dokumentációi, amelyekben a csend, a nyugalom és a barát fizikai
közelsége révén egy speciális alkotói tudatállapotba kerülés a tét. Ugyanakkor az
ilyen együttlétek a szellemi kötelék folytán – s majd a kész művek pozitív visz-
szacsatolásként – magukat a kapcsolatokat építik tovább, amelyek ezután újbóli
időtöltésre készítetnek, amik pedig ismét művek létrejöttének sugalmazói lehet-
nek. A Koronczin által létrehozott helyzetek képe mindazonáltal nem sokat árul el
annak, akinek nem ismerős a kiüresedés, a csendes tétlenség. Magát a merengést
nem, csak a merengőt lehet lefényképezni. De amint e „dokumentumokat” film-
ként próbálom meg nézni, elkezdnek közvetíteni valamit ebből a csendből.

Koronczin Endre azonban nem állt meg itt – sem a kapcsolatok feltárását, sem
a dokumentációt illetően. A *Tükör*-projektben résztvevőket arra kérte, nevezze-
nek meg egy-egy olyan embert, akit (mint ő) nagyra tartanak, ugyanakkor több
érzelmi töltet van kapcsolatukban az egyszerű tiszteletnél vagy elismerésnél.
Andrási Gábor TAHIN GYULA fotóművészt, Bán András ZALKA ZSOLT pszichia-
tert, Birkás Ákos LOSONCZY ISTVÁN festőművészt és Tillman J. A. WEBER KRIS-
TÓF zeneszerzőt nevezte meg.⁵ Koronczin lefényképezte őket, és ezzel a sajátos,
térképszerű reprezentáció megkezdésével létrehívta egy végtelenné fejleszthető
kapcsolati hálót lehetőségét.

A műtágyak

Minden csoda

A Birkás Ákosnak ajánlott művek (tengeri jelentetet ábrázoló videó és világító-
doboz) szinte közvetlenül kapcsolódnak a „dokumentum” videókhoz. Azokhoz
hasonlóan ezek is időtlenséget, végtelenséget, csendes csodavarást impli-
kálnak. Lassúsága, mélységeket felkavaró mozgása révén a videók ideje is valami
hasonlót idéz, mint a tenger: az örök visszatérés ígérését. A tenger – és annak
képe – még mindig az örökkévalóra, az állandóságra, az állandó változásra és
kiismerhetetlenségre emlékeztet, ennél fogva a numinózus eleven szimbóluma.
Koronczin tenger(kép)ei éppoly archetipikusak mint a többi tenger; csodáit a vélet-

² Mint a lacani értelemben vett vetítövászon.

³ Az Endrétől kapott videostilleket tartalmazó kép file-ok
neve. Manresa (Katalónia) az a hely, ahol „Loyolai Szent Ignác
elvonulva a világtól megtért és elhatározta, hogy fegyveres
katonából Krisztus katonája lesz.” (kiemelés T.E.) A műre
vonatkozó összes háttérinformáció (tényszerű közlések,
az alkotói szándék, projektleírás illusztrációkkal együtt)
megtalálható: <http://www.koronczin.hu/mirror/index.html>

⁴ Andrási Gáborral Monoszlón, Bán Andrásal a havas Tátrában, a Csorba tónál, Birkás Ákossal
Szentbékállán és Tillmann Józseffel a kisroszi Duna-parton.

⁵ Bár Koronczin távol áll a macsó sztereotípiáktól (ráadásul az ilyen, kapcsolatokra koncentrázó
projektek kimondottan női startégiáknak számítanak), szembeötlő, hogy itt mégis egy csak férfiakból
álló kapcsolati háló jött létre.

KORONCZI ENDRE
Tükör projekt, műtárgy (Birkás Ákos), videó-fotó diptichon,
digitális videó, plazma TV, 19' 58" loop, lambda print, dura, 160 x 122 cm

KORONCZI ENDRE
Tükör projekt, Losonczy István (Birkás Ákos), portré, lambda print, 125 x 160 cm

KORONCZI ENDRE
Tükör projekt, műtárgy (Tillmann J. A.), 6 csatornás hanginstalláció, loop
a háttérben: műtárgy (Bán András), 3 db bubblejet print, festővászon, egyenként 130 x 190 cm

len *okos ujjai* igazgatják – akkor is, amikor a vízbe hullott elázó füzetlapon írás kezd átde-rengeni, és akkor is, amikor teljesen abszurd módon tengervízben álló esőkabátos alak fodrozódó fehér lapokból formál, rak ki szavakat: *everything is miracle*.

Kegyelem

A közös elmélyedés szellemi állapotában gyökerező ihlet ösztönözte az András Gábornak dedikált *mercy* feliratos felfújható csónak átalakítását is. A betűk a csónak falából vannak kivágva, így „negatívban” olvasható a szó, amikor a csónak fel van fújva. Márpedig, mivel az pont a betűk miatt lukas, folyamatosan áramoltatni és állandóan fújtatni kell bele a levegőt – így tartva a kegyelmet életben (ha nincs pneuma, a csónak csak lötytyedt gumi). Csak a szélről (mely fúj, amerre akar) lesz csónakká a csónak – lélekvesztő (ahol az irgalom kelendő).

E két mű hasonló rugóra jár: egyfelől egy hagyományos, klasszikus műveltségkörből szinte kínosan könnyű kirakni a tartalom egy részét, egy nagy romantikus vonulatot (a tengertől a reményig, a hányódó lélekvesztőtől a csodáig, a szélről a lélekig, a szentlélektől, a világ legfelsőbb lényegétől az irgalomig, a keresztény misztikától a Jung-féle alkímiai konjunkcióig), másfelől viszont nehéz megragadni az apró módosításokkal végrehajtott nagymérvű változások mibenlétét. Koronczai váratlan adalékai kifordítják, megváltoztatják az adottat, arra készítetnek, hogy újragondoljuk a történeteket. Úgy gyúrja össze a szakralist és a profánt, a misztikust és a viccest, hogy közben nem destruálja, inkább aktualizálja a régi értékeket.

Tohuva-bohu

A körben elhelyezett hat hangszóróból jövő zajok, hangok, morajlás mögül szavak bukkannak elő: *legjobbika, amelyben, világok, az elképzeltető, élünk, legrosszabbika* ez... Nem alkotnak értelmes sort – bár a türelmes látogató a felfelbukkanó szavakat mormolva, ismételve össze-fűzheti egy mondatra a töredékeket: „Az elképzeltető világok legjobbika / legrosszabbika ez, amelyben élünk” – amennyiben ismerős neki valahonnan e szavak (csaknem mindegyikének) együttes jelenléte. Leibniz Isten jóságának és racionalitásának premisszáiból matematikai logikával levezetett igazsága a Tillmann Józsefnek dedikált hanginstallációban nem csupán feldarabolódik, hanem biztos kifordul önmagából. Bár a makacs befogadó odafigyelésének gyümölcse, a mondat immár világos, a „megoldás” mégsem annyira az eredeti tézis, mint inkább a hanginstalláció igazságához vezet: füllel (fel)foghatóvá a tézis parafázisa, a kétely és meghasonlás hangja válik.

